

maar juist zij zullen er weinig door verrast zijn.

Wel zou hier sprake kunnen zijn van een onderdeel van sociologisch belangwekkend onderzoek. Zoals hierboven aangeduid, had een meer ethnomethodologische benadering tot de mogelijkheden behoord: nagaan hoe mensen bepaalde kwalificaties aan bepaalde vormen van berichtgeving toekennen. Een andere mogelijkheid was geweest (en is nog steeds) het verbinden van de hier gepresenteerde conclusies met gegevens over het lezersbestand van de verschillende bladen. Hoe interessant zou bijvoorbeeld niet de bevinding zijn geweest — hier speculeer ik uiteraard — dat in de Volkskrant een bepaald (nader toe te lichten) conflictmodel van de samenleving sterk naar voren komt, terwijl het lezersbestand van die krant voor een groot deel bestaat uit geprivilegieerden die er volgens datzelfde conflictmodel alleen maar op uit zijn hun onrechtvaardige privileges te handhaven! Zo'n soort conclusie had dan weer enig licht kunnen werpen op het ingewikkelde verband tussen sociale positie en politieke opstelling. Het is niet meer dan een suggestie, maar iets in die trant mis ik toch wel.

Tegelijk ben ik me ervan bewust dat ook deze reactie meer vragen oproept dan beantwoordt. Mijn bedoeling was niet anders. De vraag wat goed, belangrijk, belangwekkend, relevant enz. sociologisch onderzoek is, blijft een open vraag. Ik hoop alleen in deze reactie bijgedragen te hebben tot de gedachtenvorming over dit probleem.

Repliek: de socioloog als mythe-jager

W. Gerritsen van der Hoop

Het meest eens ben ik het met de suggestie van Wilterdink om mijn resultaten te gebruiken als start voor verdergaand onderzoek. Dat had ik er ook eigenlijk mee voor. Wilterdink stelt voor, de resultaten te verbinden met gegevens over de *lezers* van de drie kranten. Dat zou interessant zijn, maar je zou ook kunnen gaan onderzoeken wat nu de motieven zijn van de *makers* van die kranten, waarbij dan weer de door hen gepercepieerde eigenschappen van de lezers een rol spelen.

De kritiek onder de trefwoorden 'informatiegehalte' en 'empirische fundering' spreekt mij minder aan. Over het informatiegehalte heb ik gewoon een andere mening (daarover verderop), de kritiek m.b.t. de empirische fundering is mijns inziens te weerleggen als ik meer informatie geef over mijn werkwijze en over de door mij gehanteerde definities en operationalisering. Ik vond dat ik daarover in het artikel niet te veel moest uitweiden, maar ik wil hierbij graag de belangrijkste be-
grippen toelichten.

— mijn operationalisering van 'sensationeel'. Het is inderdaad zo, dat mijn operationalisering (1 — veelvuldig gebruik van foto's; 2 — grote koppen; 3 — koppen met een bepaalde inhoud) gebaseerd is op wat ik in De Telegraaf als sensationeel ervaar. De probleemstelling van de paragraaf over gerichtheid op sensatie was dus eigenlijk: in welke mate vind je elementen van sensatie-gerichtheid die kenmerkend zijn voor De Telegraaf nu ook terug in de andere kranten. Dat lijkt me een legitieme probleemstelling, je zou hoogstens kunnen tegenwerpen dat ik tot een belangwekkender definitie van sensatie-gerichtheid zou zijn gekomen als ik ook verder gekeken had dan De Telegraaf. Maar dat is een vraag van relevantie, niet van geldigheid.

— Wat betreft het 'overdrijvende' taalgebruik: ik had dat beter kunnen noemen:

'overdrachtelijk taalgebruik'. Dat is namelijk waarnaar ik gezocht heb.

— mijn operationalisering van 'hanteren van een conflictmodel'. Dit begrip komt van vér, namelijk van Dahrendorf als die het heeft over de overeenkomst tussen utopieën zoals beschreven door schrijvers vanaf Plato tot George Orwell enerzijds en de sociologische analyses van structureel-functionalisten anderzijds (R. Dahrendorf: *Pfade aus Utopie*. München 1967, blz. 242 e.v.). Hij vindt het structureel-functionalistische maatschappijbeeld utopies in die zin, dat de maatschappij zoals beschreven geen verleden en toekomst kent, en behalve geïsoleerd in de tijd ook geïsoleerd in de ruimte is, d.w.z. geen omgeving kent, verder geen verandering kent en geen conflicten, daar er consensus is (afgezien van individuele 'patologische' afwijkers). Al eerder heb ik met een projectgroep schoolboekjes op deze aspecten geanalyseerd, ik heb er voor de drie kranten het aspect van de conflicten uitgekozen. Als trefwoorden voor conflict-koppen heb ik gebruikt: conflict, actie, gevecht, strijd, offensief, boycot, uitwijzing, verliezen, zich terugtrekken, enz. (gevecht etc. niet als het gaat om criminaliteit). Dat de 'heren die verklaringen afleggen' vaak vertegenwoordigers zijn van botsende belangengroepen doet hier minder ter zake. Het gaat er om, hoe de toeschouwer (in dit geval de schrijver van de krant) tegen de zaak aankijkt, welke 'definitie van de situatie' een krant hanteert en overbrengt op de lezer.

Overigens wil ik herhalen dat de vraag *hoe* je begrippen definieert en operationaliseert een vraag is van *relevantie*. Zolang je de gekozen definitie/operationalisering consistent hanteert doe je geen afbreuk aan de *betrouwbaarheid* en, zoals Wilterdink meent, aan de empirische fundering.

Tenslotte dan de vraag naar het informatiegehalte van mijn artikel. Wilterdink vindt het een bezwaar dat mijn conclusies overeen komen met wat iedere redelijk geïnformeerde Nederlander waarschijnlijk allang vermoedde. In het laatste woord zit hem nu juist het probleem: Nederlanders kunnen wel zo veel vermoeden, en dat doen ze ook, over onze 'koninklijke vorstenfamilie', over mensen uit Suriname, over de Rode Jeugd, de VVDM en het VNO, maar dat maakt het toch niet minder nuttig om uit te zoeken of ze gelijk hebben? Te meer omdat dergelijke vermoedens vaak worden verwoord middels niet gedefinieerde en voor velerlei uitleg vatbare termen (zelfs ik maak me daaraan schuldig, zoals Wilterdink aantoon). Ik wil me dan ook niet beperken tot het nagaan op grond waarvan mensen bepaalde vormen van berichtgeving op een bepaalde manier benoemen, en welke impliciete betekenissen ze daarbij aan woorden als 'sensationeel' toekennen. Want dat mensen op hun eigen subjectieve manier tegen zaken aankijken dat is voor een socioloog wel heel interessant, maar ondertussen doen die mensen natuurlijk ook uitspraken waarin ze impliceren dat ze zaken hebben geconstateerd op een intersubjectieve manier en waarin ze impliceren dat ze termen gebruiken in een betekenis die door de constatering gedekt wordt.

Als ze dat impliceren dan wil ik wel eens zien of dat echt zo is. Een functie daarvan is tegelijk dat je een aanzet geeft tot een beter overdacht en éénduidiger gebruik van de begrippen, ook als je er in eerste instantie zelf ook niet helemaal uitkomt.

Je kan het natuurlijk jammer vinden dat de resultaten niet afwijken van je vermoedens. Maar, zoals we al jaren aan eerstejaarsstudenten voorhouden: dat is eigenlijk ten onrechte. Het gaat er niet primair om 'of er iets leuks uitkomt', maar dat je systematisch en intersubjectief hebt gewerkt.